

คำนำสำนักพิมพ์

กรุงเทพฯ หรือจังหวัดทางภาคใต้ของไทย เป็นศูนย์รวมวัฒนธรรมจากหลากหลายเชื้อชาติที่มีความเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นไม่แพ้ภูมิภาคอื่นๆ เนื่องจากในอดีตเป็นแหล่งอารยธรรมที่รุ่งเรืองมาก อีกทั้งยังเป็นเมืองท่าที่ติดต่อกับประเทศในแถบเอเชียอาคเนย์ รวมถึงยุโรปมาแต่โบราณ ความเจริญทั้งหลายเหล่านี้ตกทอดมาถึงปัจจุบันผ่านทางวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภาษาพูด ศิลปะการแสดง และวรรณกรรม

เรื่องเล่าประเพณีและวัฒนธรรมแดนใต้ ของรองศาสตราจารย์ ประพนธ์ เรืองณรงค์ เล่มนี้ ได้รวบรวมบทความด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นใต้ในอดีต ที่ผู้เขียนได้ลงพื้นที่เพื่อศึกษาและสัมภาษณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยตนเอง ถือเป็นแหล่งข้อมูลที่ทรงคุณค่าและหาได้ยากยิ่ง นับเป็นโอกาสอันดีที่ทางสำนักพิมพ์ได้รับความไว้วางใจให้เรียบเรียงจัดพิมพ์รวมเล่มและปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน เพื่อนำเสนอต่อผู้อ่านทุกท่าน

สำนักพิมพ์สถาพรบุ๊คส์

คำนำผู้เขียน

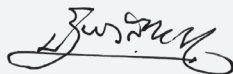
“พากเพียรเขียนไว้เมื่อ	วันวาน
หลงรักอักษรสาร	สี่อศร้าง
เรื่องเล่าประสพการณ์	วันก่อน
ดังโภชนาหารอ้าง	หลดากล้นชิมลาง”

เรื่องเล่าประเพณีและวัฒนธรรมแดนใต้ เป็นผลงานเขียนที่ผมรวบรวมจากบทความสารคดีเกี่ยวกับวิถีชีวิตชาวไทยพุทธและมุสลิมภาคใต้หลายด้าน เช่น ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม ศิลปะการแสดง และประวัติบุคคลสำคัญที่ควรยกย่อง

ข้อเขียนส่วนใหญ่ ผมเขียนเมื่อครั้งไปรับราชการที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ช่วง พ.ศ. ๒๕๑๕ - ๒๕๓๒ ข้อมูลที่ผมนำมาเล่านั้น นอกจากค้นคว้าเอกสารแล้ว ที่สำคัญคือได้พบปะเสวนากับภูมิปัญญาชาวบ้าน จึงนำมาเขียนเผยแพร่ในนิตยสารและวารสาร เช่น รุสมีแล ศิลปวัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ ภาษาจารึก วารสารรามคำแหง และ วารสารสงขลานครินทร์

ผมหวังว่า เรื่องเล่าประเพณีและวัฒนธรรมแดนใต้ นี้ คงจะให้ความรู้และความเพลิดเพลินแก่ท่านผู้อ่านที่สนใจเรื่องราวในท้องถิ่นภาคใต้ตามสมควร พร้อมกับขอขอบคุณคุณสัมพันธ์ ก้องสมุทร แห่งสำนักพิมพ์วีลี ครีเอชั่น คุณวรพันธ์ และ ดร. สุภัคชญา โลกิตสถาพร แห่งบริษัทสถาพรบุ๊คส์ จำกัด ในความเมตตาอนุเคราะห์จัดพิมพ์ผลงานเล่มนี้ รวมทั้งผลงานอื่นๆ ของผมเสมอมา

ด้วยความนับถือ

(ประพนธ์ เรืองณรงค์)

สารบัญ

๑. มองนครศรีธรรมราชจากวรรณกรรมภาคใต้	
ประเภทนิทานประโลมโลก	๘
๒. รามเกียรติ์ในศาสนา	๓๒
๓. มวยดีไชยา - เพลงนาชุมพร	๔๔
๔. พันธุ์ไม้หลายชื่อของชาวใต้	๕๐
๕. หลาวหลาวเหมือนนางบัวโน	๖๑
๖. ลากพระเดือนห้าที่ปะนาเระ	๖๕
๗. หลบ	๗๓
๘. ย้อนอดีตแลปัจจุบัน เห็นอนาคตวรรณกรรมทักษิณ	๗๘
๙. “ลู่สอนหลาน” คำสอนปิตุสสารในวรรณกรรมภาคใต้	๙๑
๑๐. นางพรหมจารี สตรีเก่งจากวรรณกรรมพื้นบ้านภาคใต้	๑๒๓
๑๑. เมืองตรังในมุมมองของ เอ็ดน่า บรูเนอร์ บัลค์ลีย์	๑๔๐
๑๒. ไปชมสวนยางแห่งแรกของประเทศไทย	๑๖๗
๑๓. ประสพการณ์ของนายพลตำรวจตรี ชุนพันธ์รักษาราชเดช	
ตอนที่ ๑ กรุงชิง	๑๘๒
๑๔. ประสพการณ์ของนายพลตำรวจตรี ชุนพันธ์รักษาราชเดช	
ตอนที่ ๒ สิงห์มือปราบ	๒๑๐
๑๕. ล้มมนาหนังตะลุง	๒๒๘
๑๖. ดนตรีหนังตะลุง	๒๓๗
๑๗. ประเพณีการเกิดของชาวไทยพุทธ - มุสลิมภาคใต้	๒๔๓
๑๘. กิริช	๒๕๓

๑๙. ความเชื่อเกี่ยวกับกริช	๒๕๕
๒๐. ตี๋อริ : ดนตรีรักษาโรค	๒๖๓
๒๑. จากมะโย่งถึงโนรา	๒๗/๒
๒๒. เยี่ยมชาวไทยที่ดุมปัต - กลันตัน	๒๙๑
๒๓. ชาวไทยที่ไทรบุรี หรือที่ เกอดะฮ์ มาเลเซีย : ศึกษาเฉพาะความเชื่อและพิธีกรรม	๓๐๗
๒๔. อาเจฮ์ฮารูห์ - อูยงคตนะถึงโจรสูหรง	๓๒๙
๒๕. ชื่อบ้านนามเมืองภาษามลายู ณ ภาคใต้ฝั่งตะวันตก	๓๔๕
๒๖. มารู้จักคำว่า “มลายู” ชื่อบ้านนามเมืองภาษามลายู ฝั่งทะเลตะวันออกของไทย	๓๖๓
๒๗. ภาษาถิ่นตากใบ	๓๘๓
๒๘. การประชุมนักกลอนอาเซียน ณ เกาะบาห์ลี อินโดนีเซีย ครั้งที่ ๑	๓๙๒
๒๙. เยี่ยมแผนกภาษาและวัฒนธรรมไทยที่ SOAS	๔๑๘
๓๐. เยี่ยมพิพิธภัณฑ์บ้านกวี - นักประพันธ์ที่ลอนดอน	๔๓๔
๓๑. จากแดนอารีดังถึงปัตตานี	๔๔๙
บรรณานุกรม	๔๕๘
ประวัติผู้เขียน	๔๖๐

๑.

มอญนครศรีธรรมราชจากวรรณกรรมภาคใต้ ประเภทนิทานประโลมโลก

วรรณกรรมประโลมโลก

วรรณกรรมในที่นี้ หมายถึงวรรณกรรมลายลักษณ์ประเภทนิทานประโลมโลกภาคใต้ ซึ่งบันทึกด้วยสมุดข่อยหรือสมุดไทย หรือชาวใต้เรียกว่า “หนังสือบุด” ปัจจุบันหนังสือบุดไม่ว่าเป็นบุดดำหรือบุดขาวยังตกค้างอยู่ตามบ้าน ตามวัด และเก็บรวบรวมไว้ตามศูนย์วัฒนธรรมบางจังหวัด หนังสืออันมีค่าเหล่านี้จำนวนไม่น้อยได้สูญสลายไปตามกาลเวลา และความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของชาวบ้านบางคน คือนำหนังสือไปเผาแล้วเอาขี้เถ้าไปทำเครื่องรางของขลัง และใช้เป็นยารักษาโรคบางชนิด

หนังสือบุด คัมภีร์โบราณของปากะใต้

นิทานประโลมโลกหรือบันเทิงคดีสมัยนั้นส่วนใหญ่เป็นฉบับคัดลอก และช่วงเวลาที่ยกคัดลอกกันมากเล่ม คือสมัยต้นรัตนโกสินทร์ ตัวอักษรและอักขรวิธีจึงมีลักษณะคล้ายคลึงกับอักษรไทยกลางในยุคนั้น ต่อมาไม่นานนัก อุปกรณ์และระบบการพิมพ์ของฝรั่งเข้ามา มีบทบาทสำคัญ อันเป็นเหตุให้วรรณกรรมท้องถิ่นและวรรณกรรมอื่นๆ แพร่หลายมาจนตราบเท่าทุกวันนี้

กวีผู้ประพันธ์นิทานประโลมโลกในสมัยนั้นมักเป็นกวีนิพนามมุ่งสร้างวรรณกรรมเพื่ออานิสงส์แห่งความสุขชาตินี้และชาติหน้า เป็นประการสำคัญ ส่วนใหญ่ปรากฏนามผู้คัดลอก และบางเล่มบอกเดือนปีที่คัดลอกไว้ด้วย

ตัวอย่างเรื่อง *วันकार* และ *มโนหรานิบาต*

“รูปชื่อท่มผู้เขียนแม่เพี้ยนผิด
หมูปัดเห็นด้วยช่วยซ่อมใส่
อย่านั่งทำสำนวนให้กวนใจ
ดูซ้ำไชร่ฝึกสอนยังอ่อนความ”^๑

“มโนหรานิบาต เขียนจบวันจันทร์ ขึ้น ๙ ค่ำ เดือนอ้าย จ.ศ. ๑๒๓๐ ปีมะโรงสัมฤทธิศก”^๒

มีปัญหาประการหนึ่งคือ กวีชาวใต้แต่งนิทานประโลมโลกเรื่องนั้นๆ สมัยใด ถ้าพิจารณาตามตัวอักษรและอักขรวิธีแล้วย่อมสรุปไม่ได้ เพราะไม่ทราบว่าจะเล่มใดเป็นลายมือกวี เพราะส่วนใหญ่

^๑นายตัน วันकार โสฬศนิมิตร (นครศรีธรรมราช : ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยาลัยครุนครศรีธรรมราช, ๒๕๒๑) หน้า ๕๖.

^๒มโนหรานิบาต (สงขลา : วค. - วศ. สงขลา, ๒๕๑๓) หน้า ๒๔๘.

อาจจะอยู่ต่างยุคต่างสมัยก็เป็นได้ ประเด็นที่จะให้คำตอบได้นั้นคือ การพิจารณาเนื้อหา เช่น ในเรื่อง วรวงศ์ กวีกล่าวถึงศิลปะการแสดง ระหว่างมุสลิมดังนี้

“จัดแขกพุมเรียง กับแขกตานี
ให้เล่นกระบี่ ชี่ม้าแทงทวน”^๓

แขกพุมเรียง คือไทยมุสลิมตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี และ **แขกตานี** คือไทยมุสลิมจังหวัดปัตตานี สมัยรัชกาลที่ ๑ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ กรมพระราชวังบวรฯ ยกทัพไปตีเมืองปัตตานีได้แล้วจึงกวาดต้อนไทยมุสลิมปัตตานีไปตั้งบ้านเรือนตามถิ่นต่างๆ นับตั้งแต่นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี จนกระทั่งถึงภาคกลาง เหตุการณ์ดังกล่าวนี้ กวีได้นำไปเขียนไว้ในวรรณกรรม จึงสรุปได้ว่าเรื่อง **วรวงศ์** แต่งในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ จากข้อสังเกตเกี่ยวกับเนื้อหาปรากฏว่า ประเพณีทานประโลมโลกภาคใต้แต่งสมัยต้นรัตนโกสินทร์เป็นส่วนใหญ่

วรรณกรรมดังกล่าวนี้กวีนิยมแต่งเป็นคำกาพย์เพื่อเหมาะแก่การอ่านและการสวด โดยเฉพาะกาพย์สุรางคนางค์ ๒๘ นิยมแต่งมากกว่ากาพย์ชนิดอื่นๆ เพราะเหตุว่า กาพย์สุรางคนางค์มีวรรคละ ๔ คำเท่านั้น จังหวะเสมอดันเสมอลาย ท่วงทำนองดูราบรื่นหรือราบเรียบ จึงเรียกกาพย์ชนิดนี้ว่า “ราบ”

เนื้อหาทานประโลมโลกแม้จะเป็นบันเทิงคดี แต่จุดมุ่งหมายต้องการสอนจริยธรรมแก่ผู้อ่านและผู้ฟัง ฉะนั้นเนื้อหาจึงเกี่ยวข้องกับนิทานชาดก ส่วนเค้าโครงเรื่องนี้ก็ได้รับจากวรรณกรรมภาคกลาง

^๓วรวงศ์คำกาพย์ ฉบับสมุดข่อย ของนายชวน บัวลอย อ.ท่าฉาง จ.สุราษฎร์ธานี

บ้าง แต่นำมาสร้างสรรค์ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างฉาก หรือการบรรยายอื่นๆ ให้เป็นเอกลักษณ์ของภาคใต้ เช่นเรื่อง พระรถเมรี หอยสังข์ และ โคบุตร ถ้าโครงเรื่องอีกส่วนหนึ่งก็ชาวใต้ผูกขึ้นเอง โดยนำเรื่องราวที่เล่าในท้องถิ่นประพันธ์ขึ้นเป็นบทร้อยกรอง เช่นเรื่อง นายตันวันคาร นางบัวโทน

มอญนครศรีธรรมราช

วรรณกรรมคือกระจกสะท้อนให้เห็นภาพสังคมอันเกิดจากประสบการณ์ของกวีสมัยนั้นๆ ฉะนั้น แม้ว่าเนื้อหาในวรรณกรรมไม่บ่งบอกว่าเป็นประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราชโดยตรง แต่การบรรยายสภาพบ้านเมือง ไม่ว่าจะเป็นเมืองไพศาลี เมืองพรหมรังสี หรือเมืองพรหมทัต ล้วนสะท้อนมาจากภาพเมืองนครศรีธรรมราช หรือหัวเมืองใกล้เคียงในยุคนั้น ทำนองเดียวกับจากบ้านเมืองในวรรณคดีไทยพระราชนิพนธ์บทละครเรื่อง อิเหนา หรือ รามเกียรติ์ ก็สะท้อนภาพกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นได้อย่างชัดเจนเช่นกัน ในที่นี้ ผู้เขียนจะเสนอภาพเมืองนครศรีธรรมราชจากวรรณกรรมประโลมโลก ซึ่งมีเนื้อหาส่วนใหญ่อยู่ในช่วงต้นสมัยรัตนโกสินทร์ ดังต่อไปนี้

การปกครอง

นครศรีธรรมราชสมัยต้นรัตนโกสินทร์หรือปลายสมัยอยุธยา มีลักษณะเป็นหัวเมืองเอก แต่มีพันธะต่อราชธานีอย่างหัวเมืองประเทศราช กวีชาวใต้นำไปบรรยายไว้ในวรรณกรรมหลายเรื่อง เช่นเรื่อง โคบุตร ตอนพระโคบุตรทำขวัญโอรสโดยเกณฑ์หัวเมืองต่างๆ ไปช่วยเหลืองานราชพิธีและถวายความจงรักภักดีอย่างพร้อมเพรียงกัน

	“ร้อยเอ็ดพระนคร
รู้แล้วจึงจร	มาชมบุญญา
คอกไม้เงินทอง	ต่างคนเอามา
ลำภาเกศรา	เข้ามาองเนื่อง
	ขึ้นเฝ้าเจ้าฟ้า
กลาโหมนำหน้า	ช่วยเพ็ดทูลฉลอง
ตราให้ประทาน	บริขารทั้งผอง
เครื่องยศพานทอง	ความชั่วความดี” ^๔

บรรดาหัวเมืองปักษ์ใต้สมัยอยุธยาขึ้นกับกรมท่า สมัยรัตนโกสินทร์เปลี่ยนไปอยู่ในความควบคุมของกรมกลาโหม ส่วนหัวเมืองภาคเหนือและอีสาน ตลอดจนถึงหัวเมืองลาวขึ้นกับมหาดไทย ต่อมาถึงสมัยการปฏิรูปการปกครองสมัยรัชกาลที่ ๕ บรรดาหัวเมืองต่างๆ ในสยามประเทศล้วนขึ้นกับกระทรวงมหาดไทยเพียงกระทรวงเดียว คำกาพย์ข้างต้นนี้ จะเห็นว่าบรรดาหัวเมืองภาคใต้อยู่กันอยู่ภายใต้การควบคุมของกรมกลาโหม

ระบบการปกครองในเมืองนครศรีธรรมราชสมัยนั้น แบ่งเขตการปกครองท้องถิ่นออกเป็น **เมือง** มีเจ้าเมืองเป็นผู้ปกครอง **แขวง** มีหมื่นแขวงเป็นผู้ปกครอง **ตำบล** มีผู้ได้รับบรรดาศักดิ์ชั้น “พัน” เป็นผู้ปกครอง^๕ และ **หมู่บ้าน** มีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ปกครอง ดังตัวอย่างเรื่อง *พระรถเมรี* ตอนเจ้าเมืองไพศาลีมีบัญชาไปยังท้องที่ต่างๆ เพื่อเตรียมจัดราชพิธีสมโภชนางสิบสอง ดังนี้

^๔โคบุตรคำกาพย์ ฉบับปริวรรตด้วยอักษรปัจจุบันตัวเขียนดินสอ ของห้องสมุดวค. นครศรีธรรมราช

^๕กระมล ทองธรรมชาติ และคณะ, *การปกครองและการเมืองไทย* (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๑) หน้า ๒๐.

“ให้เสมียนเขียนหมายปิดตรา ขุนนางกลางศาลา
เขียนตราสั่งให้นายเหมิน
ครีทนายรับหมายแล้วเดิน ออกตลาดนาคนีน
เดินคั้งถึงเรือนหัวเมือง
ท่านทนายอ่านหมายตามเรื่อง บรรดาหัวเมือง
ตกใจแจ้งให้ท้องตรา
หัวเมืองใช้ทนายไปหา เกาะบุตรภรรยา
ขึ้นคร่าตีเมียเอาตัว
บางที่หาง่ายได้ตัว บ้างหอบครอบครัว
เมียตัวถูกตัวเข้าป่า
พวกทนายปิดตูตีตรา วิวควายไร่นา
ข้าวปลาริบเอาเป็นหลวง
ได้แต่เขียนหลังจำตรวน ไล่เหล่าทิ้งปวง
ชุมนุมชนต่างออกมาหา”^๖

จากบทร้อยกรองข้างต้นนี้ จะเห็นว่าข้าราชการสมัยนั้นมีการใช้อำนาจกับประชาชนอย่างรุนแรง เพื่อขู่บังคับให้บรรดาผู้ชายไปช่วยงานหลวง เช่น มีการเกาะบุตรภรรยา คือเข้าไปจับกุมลูกเมียชาวบ้านอย่างไม่มีความปราณี บางครอบครัวถึงกับหนีเข้าป่าเพื่อเอาตัวรอด ด้วยเหตุนี้เอง ปัจจุบันแม้จะเป็นสมัยประชาธิปไตยแล้ว ชาวบ้านก็ยังคงมีความเกรงกลัว ‘ข้าราชการ’ หรือ ‘นาย’ เสมอมา แม้ในเพลงกล่อมเด็กชาวใต้ก็มีเนื้อหาทำนองนี้หลายบท เช่น

^๖นายเรื่อง นาโน, **พระรถเมรี** (นครศรีธรรมราช : ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วค. นครศรีธรรมราช, ๒๕๒๒) หน้า ๒๐๔.

“แม่ไก่เหอ
แม่ไก่หางหลุน
ข้าหลวงออกมาดู
ชั้นซี่จับเด็ก
จับสินสาวสาว
บาวบาวไว้ทำหาคเล็ก
ชั้นซี่จับเด็ก
จับสินทั่วเมืองนี้”

เศรษฐกิจ

• ความอุดมสมบูรณ์ของบ้านเมือง

นครศรีธรรมราชเป็นเมืองชายทะเล มีทั้งที่ราบและป่าเขา จึงอุดมด้วยทรัพยากรธรรมชาติมาตั้งแต่โบราณกาล ผลผลิตทางการเกษตรและการประมงอันสมบูรณ์ กวีได้นำไปบรรยายไว้ในวรรณกรรมหลายเรื่อง เช่นเรื่อง นายตัน ตอนเตรียมจัดพิธีแต่งงานระหว่างนายตันกับนางไรทอง ดังนี้

“...พวุงนี้ให้นายจันทร์
ซื้อพลูสักห้าร้อย
ดิบดีลูกมะเขือ
แล้วให้นายคาร
พะเนียงใหญ่ใส่ให้เต็ม
แล้ววานายบัวศรี
ลงไปหัดตะพาน

กับนายขึ้นขึ้นไปเหนือ
ทั้งกล้วย้อยยักล้าเรือ
ล้าเรือใหญ่ใส่ให้เต็ม
ซื้อน้ำหวานไว้นายเห่
ค่ามากน้อยค่อยคิดอ่าน
พวุงนี้เข้าสักที่หลาน
ซื้อเหล้ามาตีห้าถึง

นายปุกให้ไปค้าขาย
กึ่งแห้งซื้อเข้ามา
ไปพบเรือชาวนอก
เองงซื้อเอามา

ช่วยซื้อเคยสกัดิบซัง
โคบทุกงเห็นซื้อมา
ถ้าเขาบอกขายฟุงปลา
ลี้ห้าหม้อให้พอการ”^๗

คำกาพย์ตอนนั้นแสดงให้เห็นว่า ท้องที่นครศรีธรรมราชด้านเหนือซึ่งติดกับป่าเขานั้นเต็มไปด้วยหมากพลู กล้วย อ้อย ดีปลี (พริก) และมะเขือ ส่วนบริเวณที่เป็นที่อยู่ของชาวนอก คือชาวบ้านที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ริมทะเล มีผลผลิตจากทะเลที่ขึ้นชื่อคือ เคย (กะปิ) กึ่งแห้ง ปลาเค็มคือปลาโคบ ปลาทุกง ตลอดจนจนถึงฟุงปลาหรือไต่ปลา

ทิวทัศน์ที่สวยงามของถนนเลียบชายทะเล เส้นเขาปลายดำ-อ่าวท้องหยี
จังหวัดนครศรีธรรมราช

^๗เล่มเดียวกัน หน้า ๒๗.

พูดถึงราคาของสินค้าสมัยนั้น ถ้าเปรียบเทียบกับสมัยนี้มีความแตกต่างกันจากหน้ามือเป็นหลังมือ ตัวอย่างเรื่อง พระเวสสันดร หรือ มหาชาติคำกาพย์ ลำานวนเมืองนครศรีธรรมราช ตอนชูชกเดินทางไปขอเงินคืนจากพ่อแม่นางอมิตตดา ระหว่างทางชูชกคิดโครงการจะซื้อสิ่งต่อไปนี้

“ถ้าเห็นพอเป็นถาพผล จะซื้อนาสักตำบล
ซื้อโคตัวผู้คู่หนึ่ง
ซื้อจอบราคาห้าสลึง กับพรวนเล่มหนึ่ง
ทั้งขวานกับผานไถนา
เดือนหกแล้วจะตกข้าวกล้า ทำแล้วปีหน้า
เก็บไว้ให้ขายถึงสลึง”^๔

• เมืองท่าสำคัญ

นครศรีธรรมราชเป็นเมืองท่าสำคัญบนคาบสมุทรมาลายูฝั่งตะวันออก พ่อค้าต่างชาติทั้งชาวเอเชียและชาวยุโรปผ่านไปมาเพื่อติดต่อค้าขาย และเข้ามาตั้งบ้านเรือน ดังเรื่อง พระรถเมรี บรรยายไว้ดังนี้

จีนปลูกตึกกวัน	“ไทยตั้งเรือนบ้าน
พวกไทยขายข้าว	ซื้อขายเปิดไก่อ
เหล่าแขกตัดไช	พวกลาวขายไหม
	ขายแต่เนื้อควาย” ^๕

^๔มหาชาติคำกาพย์ ฉบับสมุดข่อย ของศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วค. นครศรีธรรมราช

^๕เล่มเดียวกัน หน้า ๕

ในเรื่อง *สุบินสำนวนเก่า* พูดถึงชาวต่างชาติเข้ามาค้าขายใน
กรุงส่วตถิ ดังนี้

	“ทูลล้อมพร้อมหน้า
สิบสองภาษา	นุ่งห่มต่างกัน
เหล่าเทศจีนจาม	อังกฤษกบิตัน
นำสลุปกำปั่น	ล่าเภาเข้ามา
	ทอดสมอเรียงราย
จัดเครื่องของถวาย	ทุกปีอัตรา
ด้วยบุญพระองค์	ทรงพระธรรมมา
แด่คตมณเฑาะ	ทุกปีอัตรา” ^{๑๑}

วรรณกรรมอีกเรื่องหนึ่งคือเรื่อง *วันคาร* ซึ่งมีเนื้อหาส่วนใหญ่
พูดถึงการค้าทางทะเล โดยนายสำเภานำสินค้าของพระเอกหรือของ
วันคารไปยังเมืองต่างๆ เช่น เมืองไพศาล และเมืองไกรลาศ อันแสดง
ให้เห็นถึงความก้าวหน้าเกี่ยวกับการค้าทางทะเลสมัยนั้นได้เป็นอย่างดี

• การเล่นเรือเกี่ยวข้องกับชาวมลายู

ชาวมลายูซึ่งเป็นเพื่อนบ้านกับชาวนครศรีธรรมราชมีความ
นิยมเล่นเรือไปมาค้าขายกับเมืองนครศรีธรรมราช และหัวเมืองใน
ภาคใต้ เรือสำเภาไทยสมัยนั้นคงมีลูกเรือชาวมลายูรวมอยู่ด้วย ฉะนั้น
คำไทยภาคใต้ที่ใช้เรียกชื่อลมและฝนที่มาจากทิศต่างๆ ส่วนใหญ่
เป็นภาษามลายู ดังตัวอย่างเรื่อง *ลัตหนู* หรือ *สุธนาคาภย*

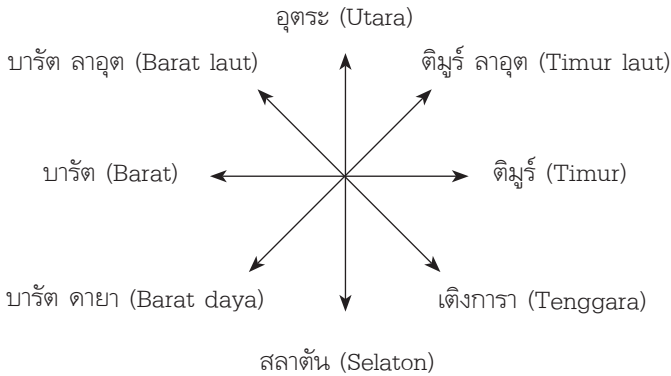
^{๑๑} *สุบินสำนวนเก่า* (นครศรีธรรมราช : ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วจ.
นครศรีธรรมราช ๒๕๒๐) หน้า ๒๔.

มิได้เห็นหน	“เป็นพายุลมฝน
คลื่นเท่าภูเขา	มีคมเป็นควัน
ได้ถึงสามชั้น	หนุนมาเร็วพลัน
	สนั่นสาคร
	ดั่งดิ่งถึงฉา
สนั่นพิศพา	มิได้หยุดหย่อน
แล้วเป็นพริตหลวง	ล่องเข้ามาซ้อน
พิศกล้ำสาคร	ลมเว้าเร้ามา
	เป็นลมตะวันตก
ดูเหมือนข้าวตอก	ทั่วในทิศา
ลมเภาแกมพริต	พัดเพิ่มเติมมา
แม่นมาเจรจา	ไม่ได้ยินกัน” ^{๑๑}

ลมพัดหลวง คือลมพัดมาจากทิศตะวันตกเฉียงใต้ ภาษา
มลายูเรียก **บารัตลาอูต (Barat Laut)** และลมพัดมาจากทิศตะวันตก
เรียก **ลมพริต** ตรงกับภาษามลายูเรียกทิศตะวันตกว่า **บารัต (Barat)**
ส่วนลมเภาหรือลมตะเภา หมายถึง ลมพัดมาจากทิศตะวันออก
ระหว่างเดือน ๑๑-๑๒ ความจริงคือลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ
นั่นเอง ตรงกับฤดูที่เรือสำเภาจากเมืองจีนแล่นเข้ามายังแหลมมลายู
เข้าเทียบท่าเมืองนครและเมืองท่าภาคใต้ ชาวไทยเลยเรียกเป็น
ลมตะเภา หรือ ลมเภา

^{๑๑} **สัตนาคำพย** ฉบับปริวรรตด้วยอักษรปัจจุบันเขียนดินสอ ของห้องสมุด
วค. นครศรีธรรมราช

เกี่ยวกับการเรียกชื่อทิศของชาวมลายูนั้น มีรายละเอียด
ดังนี้^{๑๒}

มลายูถิ่นปัตตานีเรียกทิศเหนือว่า **ฮูลู** หรือ **เกอปลาตีโด**
หรือทิศหัวนอน

เรียกทิศใต้ว่า **ฮิเล** หรือ **ฮูยงากี**

เรียกทิศตะวันออกว่า **ตะนาแฮะ**

และเรียกทิศตะวันตกว่า **ยะโตะ**

ชื่อลมที่ชาวใต้เรียกคล้ายคลึงกับชาวมลายู มีดังนี้

ลมพัดจากทิศตะวันตก ชาวใต้เรียก **ลมพริ๊ด** ตรงกับคำ
มลายู

ลมพัดจากทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ชาวใต้เรียก **ลมพัดหลวง**
ชาวมลายูเรียก **บาร์ต ลาอูต**

คำว่า **พัดหลวง** อาจหมายถึงลมที่พัดจัดมาก

^{๑๒}Sulaiman Nasri, **Kamus Utama** (Kualalamper : Pustaka Zaman Sdn Bhd, 1981) p. 795.

ลมพัดจากทิศตะวันตกเฉียงใต้ ชาวใต้เรียก **ลมพัดยา** ชาวภาคกลางเรียก **ลมพัทยา** ตรงกับคำมลายู

ลมพัดจากทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ชาวใต้เรียก **ลมอุตรา** คงยืมคำ อุตระ มลายูหมายถึง ทิศเหนือ

ลมพัดจากทิศตะวันออกเฉียงใต้ ชาวใต้เรียก **ลมสลตัน** คงยืมคำมลายู หมายถึง ทิศใต้

สังคมและวัฒนธรรม

• การศึกษา

นครศรีธรรมราชเป็นเมืองตากิลาของภาคใต้ เป็นเมืองนักปราชญ์ราชกวี มีการส่งเสริมยุวชนให้ศึกษาเล่าเรียน ดังตัวอย่างเรื่อง *พระสังข์คำกาพย์* ลำนวนเมืองนครศรีธรรมราช มีความแตกต่างจากพระสังข์ลำนวนภาคกลาง เช่น พระสังข์ขณะเป็นกุมารมีหน้าที่เฝ้ากระท่อม และไล่ไก่กาที่มากินข้าวที่ตากไว้ลานบ้าน พร้อมทั้งหุงข้าวไว้อรพระมารดาและตายายกลับจากป่านั่น มีพระอินทร์ปลอมเป็นนกยูงทองเสด็จนำพระสังข์ไปศึกษาเล่าเรียนกับฤๅษี

“เมื่อนั้นพระฤๅษี	กล่าวแนะชี้ให้เขียนไป
แล้วให้นับรายใน	ให้ชื่นใจเป็นนักหนา
นอโมทั้งกอขอ	เป็นแม่พ่อต่อกันมา
กนกคั่นเล่าหนา	เกยกอคามาโดยไ
วันเดียวได้สิบแม่	ปัญญาแลล้ำแดนไตร
เพลเย็นมาไซ้	เทวดาขวนลูกยา
กราบลาพระอาจารย์	คืนสถานเถิดน้องอา
มารดาเจ้าแหละนา	มาแต่ป่าจะตกใจ” ^{๑๓}

^{๑๓} *หอยสังข์คำกาพย์* ฉบับปริวรรตด้วยอักษรปัจจุบันตัวเขียนดินสอ ของห้องสมุด วค. นครศรีธรรมราช

เมื่อผู้เรียนสามารถอ่านหนังสือแตกแล้ว พระภิกษุผู้สอนจะนำวรรณกรรมประโลมโลกมาให้อ่านเพื่อฝึกหัดให้มีความล้นหลามทางภาษาและหนังสือยิ่งขึ้น หนังสือดังกล่าวนี้มีเรื่อง *สุบิน โคบุตร* และ *พระรถเมรี* ซึ่งส่งเสริมเกี่ยวกับจริยธรรมแก่ผู้เรียนอย่างยิ่ง ตัวอย่างเรื่องสุบิน สอนให้พากเพียรต่อการศึกษา

“นี่แหละคนทั้งหลาย	พึงจำไว้สั่งสอนใจ
จะสืบสายกุลบุตรไป	ครั้นเติบโตใหญ่ไว้วัฒนา
จะได้เล่าเรียนธรรม	โปรดพ่อแม่ญาติกา
อย่างองค์หน่อพุทธา	พระสุบินผู้เลิศไกร
อุทิศให้ตั้งความเพียร	เรียนจบสิ้นทั้งขอมไทย
เล่าเรียนหนังสือใหญ่	รู้สรรพแปลงจบบริบูรณ์” ^{๑๔}

เกี่ยวกับหนังสือแบบเรียนนั้น ชุนอาเทศดี ผู้สนใจภาษา และวัฒนธรรมเมืองนครศรีธรรมราช ได้ให้ข้อสังเกตว่า

“สมัยหลังเมื่อกระทรวงศึกษาธิการจัดการศึกษาให้เป็นระบบแล้วมีการให้อ่านแบบเรียนเร็วสมัยใหม่ บางฉบับขาดจริยธรรม เช่น เรื่องตาอินตานา พอได้ปลาตัวโตก็แตกความสามัคคีกันเสียแล้ว แย่งกันจะเอาที่นอนหัว ต้องไปหาตาอยู่ให้ตัดสิน ตาอยู่แขนคอกที่จะเป็นคนดี วางตนเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ สมกับเขายกย่องไว้ดวงใจ กลับเป็นตัวคอรัปชันอย่างร้าย เอาที่นอนกลางไปกินเสีย”

^{๑๔}เล่มเดียวกัน หน้า ๑๑๕.

• ศาสนาและความเชื่อ

นครศรีธรรมราชเป็นศูนย์กลางแห่งพระพุทธศาสนามาตั้งแต่โบราณกาล แม้แต่กษัตริย์สุโขทัยได้อาราธนาพระสงฆ์และเชิญนักปราชญ์ราชบัณฑิตจากนครศรีธรรมราชไปเผยแผ่พุทธศาสนา ลัทธิลังกาวงศ์ ดังปรากฏในศิลาจารึกสุโขทัย หลักที่ ๑ ด้านที่ ๓ บรรทัดที่ ๒๙-๓๐ ว่า

“มหาเถรสังฆราชปราชญ์เรียนจบปิฎกไตร หลวกกว่า
ปู่ครูในเมืองนี้ ทุกคนลูกแต่เมื่อนครศรีธรรมราชมา...”

วรรณกรรมประโลมโลกเป็นเรื่องชาดกสะท้อนให้เห็นความเชื่อทางพุทธศาสนา ได้แก่ ความเชื่อเรื่องนิพพาน ครรลองที่จะนำไปสู่สิ่งที่มีค่าสูงสุดในสังคมพุทธศาสนา คือ มรรคแปด ซึ่งเป็นที่รวมของหลักธรรมทั้ง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ค่านิยมพุทธศาสนาจึงเน้นความสำคัญทางจิต เป็นวัฒนธรรมทางจิตใจ วรรณกรรมประโลมโลกแทบทุกเรื่องแสดงให้เห็นถึงความเชื่อของกรรมและ **บุญกรรม** เป็นประการสำคัญ ดังตัวอย่างเรื่อง **พระเวสสันดร** จำนวนเมืองนครศรีธรรมราช

“จำเป็นจะไป	เป็นข้าไทเฒ่าชรา
แทนคุณบิดามารดา	ให้สองราอยู่สำราญ
ศรีแล้วจึงวาที	ว่าชนนีอย่าอุ่นวาย
ตัวลูกจะไปให้	เป็นทาสของตาชี่
ตามกรรมลูกทำได้	แต่อย่าให้เขาทุบตี
บิดากับชนนี	ให้อยู่ดีที่เคหา” ^{๑๕}

^{๑๕} **มหาชาดกคำภาพย์** ฉบับสมุดข่อย ของศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วค. นครศรีธรรมราช

ศาสนาพราหมณ์ก็มีความเจริญรุ่งเรืองในเมืองนครศรีธรรม-
ราชมาตั้งแต่อดีต สมัยปัจจุบันยังมีหลักฐานที่สำคัญ เช่น โบสถ์
พราหมณ์และเทวรูปต่างๆ ในวรรณกรรมประโลมโลกพูดถึงศาสนา
พราหมณ์ไว้หลายเรื่อง เช่นเรื่อง สุบิน กล่าวถึงการแต่งกายของ
พราหมณ์สมัยนั้น

ศิระะโพกผ้า	“ชี้พราหมณ์พฤตมา
ถือสังข์ติดบาป	หูใส่กิ้งถือ
เป็นที่หาหรือ	ถูกประจำคำก่าถือ
	สุขทุกข์แผ่นดิน” ^{๑๖}

คำว่า “กิ้งถือ” หมายถึง ตุ่มหู โดยเฉพาะพราหมณ์เมือง
นครศรีธรรมราชนิยมใส่ตุ่มหูทั้งนั้น และบทร้อยกรอง ๒ วรรค
สุดท้ายบ่งบอกได้อย่างชัดเจนว่า พราหมณ์คณาจารย์เป็นผู้ให้
คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองเมืองสมัยนั้นด้วย

วรรณกรรมประโลมโลกยังแสดงออกถึงความเชื่อของ
ชาวบ้านเกี่ยวกับไสยศาสตร์และโหราศาสตร์ ความเชื่อเกี่ยวกับ
ไสยศาสตร์นั้น กวีจะบรรยายถึงการทำเสน่ห์ยาแฝด การลักและ
คาถาอาคม เครื่องรางและของขลัง วรรณกรรมที่พูดถึงการทำเสน่ห์
ยาแฝด เช่นเรื่อง วรวงศ์ หอยสังข์ โคบุตร

ตัวอย่างเรื่อง โคบุตร ตอนเอกรกระอามทำเสน่ห์ให้โคบุตร
หลงรักนางอำพัน

^{๑๖} เล่มเดียวกัน หน้า ๒๔.

“ว่าพลางย่างเข้าห้อง
ครั้นแล้วเฒ่ากับนาง
แล้วเอาน้ำมันพราย
เอากะตาศมาลงยันต์
หัวใจปถมัง
พระสี่เสาร์อันเรื่องฤทธิ
แล้วลงหัวใจชาย
ย่นให้สาวใช้พลัน
ใส่ไว้ที่ได้บาตร
น้ำมันอันนี้หนา
เคยเชื่อมาหลายที
ทุนแก่แม่ตนกลม

หยิบผ้าครองเปิดหน้าต่าง
จุดเทียนชัยขึ้นใจพลัน
มาละลายน้ำมันจันทร์
พระมหาสุรารฤทธิ
ประทับหลังตั้งใจจิต
มหาละลายเข้าด้วยกัน
อันหนึ่งไว้นอกน้ำมัน
ยันต์อันนี้นะลิกา
อย่าประมาทของชีวิตา
ให้เจ้าทาที่โฉม
ในวันนี้จะได้ชม
ครั้นพลบค่ำจะทำการ”^{๑๗}

พระบรมธาตุเจดีย์
ภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร
โบราณสถานคู่เมืองนครศรีธรรมราช

^{๑๗} โคบุตรคำกาพย์ ฉบับปริวรรตด้วยอักษรปัจจุบันตัวเขียนดินสอ ของห้องสมุด
วค. นครศรีธรรมราช

• ประเพณี

ประเพณีของชาวนครศรีธรรมราชและชาวใต้โดยทั่วไปที่ปรากฏในวรรณกรรมประโลมโลกมีหลายอย่าง ซึ่งส่วนใหญ่มาจากความเชื่อและค่านิยมสมัยนั้น ดังตัวอย่างประเพณีต่อไปนี้

ประเพณีทำขวัญ ชาวใต้มีพิธีกรรมเกี่ยวกับการทำขวัญมนุษย์ พืช และสัตว์เลี้ยง เช่นเดียวกับภาคอื่นๆ ตัวอย่างการทำขวัญนางสิบสองในเรื่องพระรถเมรี กวีได้บรรยายเกี่ยวกับการประดิษฐ์ดอกไม้และบายศรีด้วยฝีมือสนมกำนัล ดังนี้

“ในวังพวกช่างบายศรี	ใบทองตานี
ฉีกพับเข้าเป็นกลีบบัว	
ช่างแกะนางแหะตาถั่ว	นางบางนางบัว
บายศรีทั้งดัดทั้งไถ	
พวกหนึ่งแกะรูปสัตว์ไช้	รูปเนื่อนกไก่
น้อยใหญ่รูปช้างกวางทราย	
งามแ่งรูปกระแตกระต่าย	รูปโครูปควาย
ตั้งรายริมรอบขอบไป	
แซมดอกนูปผามาลัย	บนยอดตอดไล่
รูปพระพรหมาน่าดู”	

การทำขวัญมีทั้งพิธีพุทธและพิธีพราหมณ์ดังนี้

“พระนั่งแล้วตั้งนม	อิติปิโส
พาหุสัพพาลาณ	

ทรงราชยานทอง	ไปสู่เบญจา
พระสังฆราชา	เทพาทั้งหลาย
	ปรายน้ำทิพย์มนตร์
ทั้งสองจุมพล	พี่น้องฤๅสาย
เสด็จยืนน้ำเอง	ทั้งสองโฉมฉาย
แต่งลูกสะใภ้	ไปตักน้ำมา
	เสร็จแล้วให้ทาน
แก่ชี้อาจารย์	พราหมณ์พฤตที่มา
ด้วยพระหัตถ์เอง	นงนุชเชษฐา
เงินทองเสื้อผ้า	โภชนาหาร
	แล้วรับพระบาท
ผู้สลาสิราช	ปิ่นเกล้าจักรพาล
ไปสู่เบญจา	สระเกศภูบาล
ครั้นแล้วให้ทาน	ดุจดั่งแก่ก่อน” ^{๑๙}

ประเพณีเกี่ยวกับศิลปะการแสดง เมื่อมีงานราชพิธีหรืองาน
 สนุกสนานย่อมมีมหรสพและกีฬาชาวบ้าน ปรากฏในวรรณกรรม
 ประโลมโลกทุกเรื่อง เช่นเรื่อง *มโนหรานิบาต* กล่าวถึง โขนชา หรือ
 โตแปง วัวชน นมยานตีเก้ง หัวล้านชนกัน และอื่นๆ อีกหลายอย่าง เช่น

	“โขนชาหน้าแขก
ละม่อมปลดอมแปลก	เล่นเรื่องอิเหนา
ตามนางบุษบา	ปะดาปาอยู่เขา
สรพาหญิงเฒ่า	ในไพรพนา

^{๑๙} **วรรณคดีกาพย์** ฉบับสมุดข่อย ของนายชวน บัวลอย อ.ทำฉาง จ.สุราษฎร์ธานี

เล่นเรื่องรามเกียรติ์
 ฤทธาวราวุธ
 ชี้น้ำสิดา

คู่โคกระบือขัน
 ม้าล่อแพนช้าง
 ผิดควมญเล่นพลาง

รำแพนประกวต
 ยามถีบชิงช้า
 จื่นห่อหนวดยาว

ใหญ่ย่างโต้งเหม้ง
 ออกไปตั้งท่า
 เหวี่ยงคอแคงไหล่

จ้งหมั่นนั่งแยะ
 แล้วเข้าประพรม
 รัลล่อฟอนฝัน

แต่งตัวหัวจ้าน
 ชักมอออกเบรียบ
 ทั้งสูงทั้งใหญ่

โชนใหญ่ร้ายเวียน
 เรื่องลำนูกชา
 ลุยสมุทรออกมา
 พระรามตัดนมนาง
 มวยดีตีพนัน
 วังไล่ศูนย์กลาง
 วางไล่ตามทาง
 อำนาจใจขาว
 หกตุ้งไต่ลวด
 สามต่อไม้ยาว
 ดังกาหกหัว
 รำแพนปิ่นใส่
 นมยานดีแก้ง
 เขียนลายนโม
 ราเร่ไล่ไก่
 ให้นมพิศกัน
 โปกปิบผลิบแผละ
 ล้มลุกขึ้นพลัน
 ให้นมระกัน
 หันมาหันไป
 ยิ่งเหล่าหัวล้าน
 หัวล้านลักไก่
 หัวล้านผานไถ
 รุ่มร่ามหนวดเครา”^{๒๐}

ฯลฯ

^{๒๐} เล่มเดียวกัน หน้า ๒๖๑.

พิพิธภัณฑ์บ้านหนังตะลุงสุชาติ ทรัพย์สิน อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช

● ค่านิยม

วรรณกรรมประโลมโลกย่อมสะท้อนให้เห็นค่านิยมของสังคมสมัยนั้นๆ ดังตัวอย่างเกี่ยวกับค่านิยมความสวยงามของหญิงสาวสมัยนั้นด้วยการมีเกลื่อนซึ่งเรียกว่า “เกลื่อนดอกไม้” หรือ “เกลื่อนมालา” ตัวอย่างจากเรื่อง พระรถเมรี

กำดัดครัดเคร่ง
เลือกเล่นเล่นลาย
ลักษณะงาม

“ถิ่นนังตั้งเต่ง
บึงผ้าน่าชม
เกลื่อนพรายรอบนม
สนมน่ายาตรา”^{๒๑}

^{๒๑} เล่มเดียวกัน หน้า ๑๕๖.

หรือจากเรื่อง วันคาร

	“ครุฑร้ออันแค้น
ราคาห้าแสน	สุวรรณพรรณราย
แขนคือวงศข	ชดช้อยห้อยราย
ตกเกลื่อนตอกไม้	ชายเห็นเป็นฝัน” ^{๒๒}

ความจริงเกื่อนที่ชาวใต้สมัยนั้นนิยมชมชอบ ไม่ใช่โรคผิวหนังอย่างกลากเกลื้อนปัจจุบัน กล่าวคือมีลักษณะเป็นดวงขาวแนบอยู่ในผิวหนัง แต่ไม่เป็นขุยและไม่มีอาการคันแต่อย่างใด ขึ้นอยู่ไม่นานก็หายไป ด้วยเหตุนี้จึงมีการปลุกเกลื้อนกันหลายวิธี เช่น ใช้ใบพลูไปถูที่เกื้อนของเพื่อนแล้วเอามาถูที่ผิวหนังของตน ปรากฏว่าเพียงไม่กี่วันก็มีเกื้อนสมความตั้งใจ

สรุป

บทความนี้คงช่วยผู้อ่านมองนครศรีธรรมราชและหัวเมืองใกล้เคียงสมัยต้นรัตนโกสินทร์ด้วยแว่นวรรณกรรมประเภทนิทานประโลมโลกหรือบันเทิงคดีสมัยนั้น ข้อมูลส่วนใหญ่ได้จากศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยาลัยครุฑนครศรีธรรมราช เพื่อต้องการศึกษาเนื้อหาที่ได้จากท้องถิ่นนี้เท่าที่จะกระทำได้ในเวลาอันจำกัด

การมองประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราชด้วยวรรณกรรมประโลมโลกนี้ ข้าพเจ้าได้มองถึงการปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รวมถึงประเพณีและค่านิยมสมัยนั้น พอจะสรุปได้ว่า

^{๒๒} เล่มเดียวกัน หน้า ๗๔.

๑. นครศรีธรรมราชสมัยนั้นอยู่ในฐานะหัวเมืองเอก แต่มีพันธะต่อราชธานีอย่างเมืองประเทศราช

๒. นครศรีธรรมราชและหัวเมืองใกล้เคียงสมัยนั้น อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ประชาชนดำเนินชีวิตด้วยความสงบสุข

๓. เนื่องจากเป็นเมืองท่าสำคัญจึงมีการติดต่อการค้าขายกับต่างประเทศ มีเรือสำเภาต่างชาติเข้ามาเสมอโดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวมลายู มีความเกี่ยวข้องกับการแล่นเรือด้วย

๔. ชาวเมืองนครศรีธรรมราชและเมืองใกล้เคียงมีความศรัทธาต่อพุทธศาสนา ใฝ่ใจต่อการศึกษาเล่าเรียน ตลอดจนจนถึงมีความเชื่อทางไสยศาสตร์และโหราศาสตร์

๕. ชาวบ้านไม่มีส่วนในการปกครองประเทศ ยังถูกข้าราชการใช้อำนาจข่มเหงอีกด้วย

๖. ชาวบ้านมีโอกาสสนุกสนานเมื่อมีงานสมโภชหรืองานราชพิธีโดยได้ชมมหรสพและกีฬาต่างๆ

แม้ว่าการเสนอบทความนี้จะไม่ละเอียดเท่าที่ควร แต่คงช่วยให้มองเห็นภาพนครศรีธรรมราชสมัยต้นรัตนโกสินทร์ได้บ้าง และหวังว่าผู้รักการค้นคว้าทางนี้คงช่วยกันศึกษาให้กว้างขวางและลุ่มลึกต่อไป

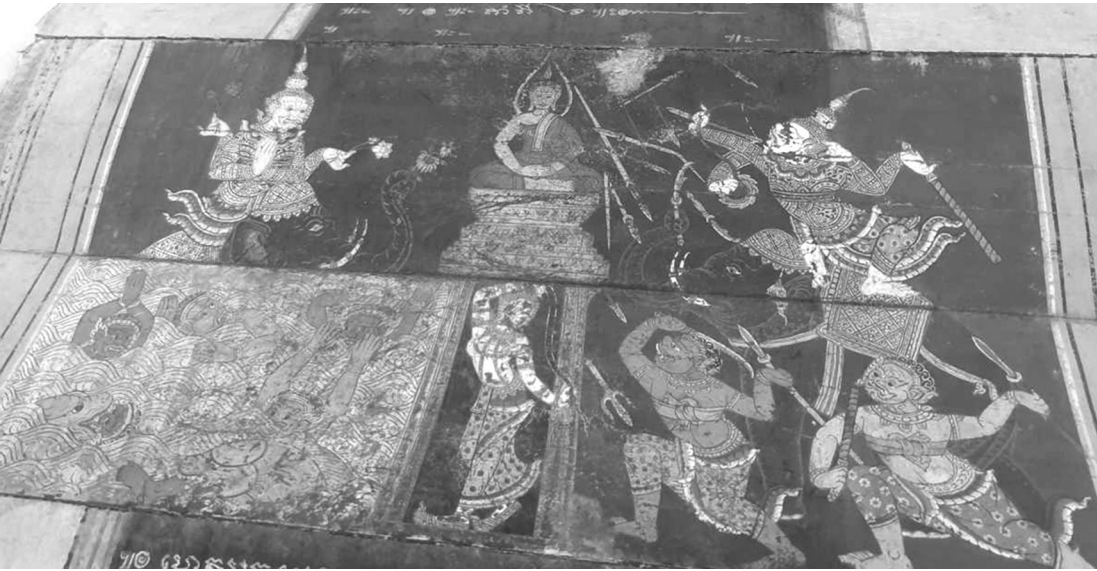
๒.

รามเกียรติ์ในศาสตร์

ประมาณไม่ต่ำกว่า ๕๐-๖๐ ปีล่วงมานี้ การดูโชคชะตาราศีของชาวบ้านในถิ่นภาคใต้สมัยนั้น มักนิยมดูด้วยวิธี “แทงศาสตร์” หรือ “แทงลัจจา” ผู้เขียนยังจำ “หมอลศาสตร์” ท่านหนึ่ง เป็นคุณयरร่างผอมผิวดำล้าชื่อ “เซ็บ” แก้มักเดินไปตามบ้านต่อบ้าน (หมู่บ้านเขตอำเภอเมือง จังหวัดตรัง) ในกระเป๋าจันทบูรใบเก๋ๆ ของคุณयरบรรจุสมุดข่อยขนาดเล็กเรียกว่า “**บุตตีนช้าง**” เนื้อหาเป็นคำพยากรณ์เรียกตำรา “ศาสตร์” หรือ “ลัจจา” คุณयरอาศัยตำรานี้ทายชะตาราศีแก่ชาวบ้านนั่นเอง

ก่อนพูดถึงศาสตร์และรามเกียรติ์ในศาสตร์ ผู้เขียนขออธิบายคำว่า “**บุตตีนช้าง**” กล่าวคือ สมุดไทยและสมุดข่อยนั้นชาวภาคใต้มักเรียกว่า “**บุต**” เข้าใจว่ามาจาก **ปุตตะ** (คำสันสกฤต) หมายถึง คัมภีร์หรือโปธาน ปัจจุบันภาษามลายูกลางหรือภาษามาเลเซียยังใช้ Pustaka หมายถึง หนังสือทุกประเภท บุตของชาวใต้นั้นมีทั้งบุตสีดำและบุตสีขาว บุตที่นำมาเขียนศาสตร์มักเป็นบุตสีขาว และมีขนาดเล็กกว่าบุตโดยทั่วไป ชาวใต้เรียก “**บุตตีนช้าง**” เพราะมีขนาดยาวเท่ากับฝ่าตีนช้าง คือยาวไม่มากนัก เหมาะที่จะนำไปไหนมาไหนได้สะดวก บุตตีนช้างนี้ยังใช้บันทึกคาถาอาคมและตำรายาอีกด้วย

“บุต” คำเรียกสมุดไทยหรือสมุดข่อยของภาคใต้
ใช้ในการแต่งศาสตร์ราเพื่อทำนายชะตาชีวิต

ความหมายของศาสตร์หรือลัจจา

ศาสตร์ คือ วรรณกรรมหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่นำ
บทบาทตัวละครในนิทานชาดกหรือวรรณกรรมที่ชาวบ้านรู้จักกันดี
เช่น รามเกียรติ์ สังข์ทอง ไกรทอง มโนราห์ พระรถเมรี ฯลฯ โดย
นำตัวละครในเรื่องเหล่านี้มาอ้างอิงพร้อมด้วยภาพประกอบอันเกิด
จากฝีมือชาวบ้าน ซึ่งสอดคล้องกับบทร้อยกรอง (ส่วนใหญ่เป็น
กาพย์) และร้อยแก้วขนาดสั้นจบในหน้าเดียว ภาพประกอบส่วนใหญ่
เป็นภาพพระบายสีสร้างความน่าสนใจไม่น้อย เช่น ภาพพระรามเดินดง
พระลักษมณ์ถูกหอกโมกขศักดิ์ และนางมโนราห์ถูกบ่วงบาศ ผู้ดูชะตา
เปิดได้หน้าใดหรือภาพใดก็จะได้อ่านคำทำนายในหน้านั้นๆ ศาสตร์
เล่มหนึ่งๆ อาจมีภาพและคำทำนายประมาณ ๕๐-๑๐๐ ตอน หรือ
๕๐-๑๐๐ หน้าสมุดไทยขนาดสั้น

ศาสตร์านอกจากหมายถึงความรู้หรือภูมิปัญญาจากวรรณกรรมนำมาใช้ทำนายชะตาชีวิตแล้ว ยังหมายถึงอาวุธที่สมมติเพื่อใช้แทงหรือสอดเข้าไปในตำราศาสตร์ ส่วนใหญ่มักใช้ไม้แบนๆ ทำเป็นรูปพระขรรค์ โดยผู้ดูชะตาประคองตำราขึ้นจดหน้าผากหรือเหนือศีรษะ พร้อมกับบอริษฐานให้แทงตรงส่วนที่ดีมีโชค จากนั้นจึงใช้พระขรรค์จำลอง “แทงศาสตร์” ตรงหน้าหนึ่งหน้าใดของหนังสือ และนำมาเปิดอ่านฟังคำทำนาย

ส่วนคำว่า **สัจจา** นั้น หมายถึงตำราพยากรณ์ที่ชาวบ้านเชื่อถือว่าเป็น ‘ความจริง’ จึงมีความศรัทธาต่อคำทำนายและภาพวาดด้วยเหตุนี้เองตำราสัจจาหรือศาสตร์ ชาวบ้านถือเป็นตำราศักดิ์สิทธิ์ มักปิดทองคำแปลติดที่ภาพวาดเกือบทุกหน้า และก่อนเปิดอ่านต้องยกมือไหว้และอริษฐานก่อนทุกครั้ง

หมอศาสตร์

หมอศาสตร์มีทั้งผู้ชายและผู้หญิง รวมทั้งเป็นเจ้าของตำราและทำหน้าที่อ่านหรือสวดข้อความจากคำทำนายให้แก่ผู้แทงศาสตร์หรือผู้ดูชะตา อย่างคุณยายเข็บที่ผู้เขียนเล่าไว้ตอนต้นแะไม่รู้หนังสือ แต่พอเห็นรูปภาพในศาสตร์ ปรากฏว่าคุณยายสามารถสวดอ่านได้ทันที ผู้เขียนทราบว่าจะแะได้ความรู้และความจำมาจากคุณแม่ของแะอีกทอดหนึ่ง

คำตอบแทนการแทงศาสตร์นั้น ส่วนใหญ่หมอศาสตร์ไม่ได้กำหนดแน่นอน มักขึ้นอยู่กับความพอใจของผู้ดูชะตา ซึ่งเป็นเงินจำนวนไม่มากนัก แะผู้แทงศาสตร์แะได้ส่วนดีมีโชค ข้อความในศาสตร์จะบอกให้ผู้ดู “ไถ่ชะตา” หรือบริจาคเงิน ทำบุญให้แก่

เจ้าของศาสตรา และไม่ควรแพงต่อไปอีกเพราะพบโชคดีแล้ว ค่าไถ่ชะตานั้นในศาสตราบอกจำนวนเงินบาทและสลึงรวมทั้งหน่วยเงินย่อยของชาวใต้ที่เรียกว่า “ก้อน” (๑ ก้อนเท่ากับ ๒๕ สตางค์ ยกเว้นที่สงขลา ๑ ก้อน เท่ากับ ๑๕ สตางค์)

ตัวอย่างการบอกจำนวนเงินไถ่ชะตา จากศาสตราที่เขียนเป็นร้อยแก้ว

“อันนี้เมื่อพระอาทิตย์แรกอุทัยขึ้นมา แพงดั่งที่นัคนักแล
ผู้นั้นจะมียศศักดิ์ หากภพจะได้ดังความปรารถนา เป็นความ
จะชนะ ให้ไถ่ชะตา ๒๑ ก้อน จึงดีท่านเอ๋ย”

กรณีผู้แพงศาสตราแพงได้ตรงส่วนไม่ดีอัปโชค หมอศาสตราจะอนุญาตให้แพงได้ไม่เกิน ๓ ครั้ง อย่างในบทละครเรื่อง *มโนราห์* ครั้งกรุงเก่า พระมารดาของนางมโนราห์ต้องแพงศาสตราถึง ๓ ครั้ง ดังจะเล่ารายละเอียดต่อไป

เมื่อผู้ดูชะตาแพงจนครบ ๓ ครั้งแล้ว ยังไม่พบส่วนที่ดี ข้อความในศาสตราจะแนะนำวิธีแก้ไข เช่น ให้ทำพิธีสะเดาะเคราะห์ พยายามทำจิตใจให้สงบ ภาวนาพระพุทธรูป ปลื้มยกปลื้มปลา รวมทั้งสรวด์น้ำมนต์ ดังตัวอย่าง

“อันนี้เมื่อล้ามะนักราตต์ดินมือ เเคราะห์ร้ายนัก ให้สรวด์
เสียจึงพ้นพระเคราะห์ อย่าได้ไปไกลให้ระวังตัวจงดี ถ้าเจ็บไข้
รักษายาก ให้ปลื้มยกปลื้มปลาแลท่านเอ๋ย”

ศาสตร์เรื่อง **รามเกียรติ์** ในบทธละครครั้งกรุงเก่า

บทธละครครั้งกรุงเก่าเรื่อง **มโนราห์** คงนำไปจากภาคใต้ ด้วยเหตุผลคือแต่งเป็นคำกาพย์ อันตรงกับค่านิยมของกวีชาวใต้ รวมทั้งปรากฏภาษาถิ่นใต้หลายคำ และที่สำคัญคือมีการแบ่งศาสตร์กล่าวคือ นางจันทกินรีหรือพระมารดาของมโนราห์ต้องการทราบชะตาดีหรือร้ายของบุตรจึงแบ่งศาสตร์ถึง ๓ ครั้ง หมอศาสตร์หรือขุนโหรเป็นผู้อ่านคำทำนาย และที่น่าสนใจคือเนื้อหาศาสตร์เป็นเรื่อง **รามเกียรติ์** ถึง ๒ ครั้ง ครั้งแรกได้ตอนพระฤๅษีเณรพาบนางสีดาอยู่ในผอบทอง หน้าตาของนางเศร้าหมอง แบ่งครั้งที่ ๒ ได้ตอนนางสำมะนักศึกษาโดนพระรามตัดตีนสินมือ และแบ่งครั้งสุดท้ายได้ตอนพญาหงส์ทองต้องบ่วงแร้ว เรื่อง **พญาหงส์ทอง** เป็นนิทานชาดกเรื่องหนึ่ง สรุปแล้วผลการแบ่งศาสตร์ทั้ง ๓ ครั้ง ล้วนมีแต่โชคร้าย นางจันทกินรีจึงห้ามบุตรทั้ง ๗ งดไปเล่นน้ำในสระมุจลินทร์ แต่นางมโนราห์ไม่ยอมเชื่อฟังคำทำนาย มีการต่อล้อต่อเถียงกับพระมารดาอย่างเผ็ดร้อนถึงใจ พระมารดาจึงปล่อยเลยตามเลย ในที่สุดนางมโนราห์คนสุดท้ายต้องบ่วงนาคบาศของพราณบุญ (ชื่อเต็มว่า บุญพฤกษ์ หรือ บุญทริก) นางมโนราห์ต้องบ่วงนาคบาศนี้ ในวรรณกรรมเรื่อง **มโนหรานิบาต** ของภาคใต้ได้กล่าวว่าเป็นพี่สาวคนหัวปี แต่วรรณกรรมโดยทั่วไปมักเป็นน้องสาวคนสุดท้าย

รามเกียรติ์ หนึ่งในวรรณคดีไทยที่ถูกนำมาใช้ในศาสตร์
ตำราพยากรณ์ของชาวลัคนา

ตัวอย่างการบรรยายการแต่งศาสตร์และเนื้อหาเรื่อง รามเกียรติ์
ในบทละครเรื่อง มโนราห์ ครึ่งกรุงเก่า

“กระยี้กระหยด
มานี้จะทำนายให้
เชิญเจ้าแม่มาแด
แทงให้มันถ้วนถึงสามครา
กระหยดเข้า
จับใส่เหนื่อเกศา
ถ้าต้องที่ตีให้ชื่อน้ำ
จะดีจะร้ายประการใด

โหรากระดกเข้ามาใกล้
หัวแขวนแขนซ้ายเจ้ามโนราห์
มาแทงเอาศาสตร์
ให้แม่นให้แท้แก้หัวใจ
นางเจ้าแม่ทรงศาสตร์ซ้าย
สุรางคนางนอกใน
ถ้าต้องชื่อร้ายให้ชื่อไฟ
ให้เห็นช้างในตำรา

แหงต้อง
 พบนางลีดา
 ฤๅษีเธอพามาเลี้ยงไว้
 หัวแหวนแขนไท
 แหงที่หนึ่งแล้ว
 ให้ถ้วนถึงสามครา

 กระหยดเข้า
 นางจับใส่ใบมาห้อยบ่า
 นางจึงจับใส่เหนือเกศา
 ถ้าต้องที่ตีให้ชื่อน้ำ
 ตีร้ายเป็นไฉน

 แหงต้อง
 ชี้น้ำลีดา
 ท้าวจึงว่าชี้น้ำเขาถูก
 พระรามตัดดินสิ้นมือเสีย
 ถ้าเจ็บใช้ทายว่าจะใช้ผอมเหลือ

เมื่อพระฤๅษีเถนา
 คุดคู้อยู่ในผอบทอง
 บัญญัติให้จงได้
 เจ้ามนราห์
 เชิญแก้วมาแหงเอาเล่ารา
 ให้แม่นให้แท้แก้หัวใจ
 นางเจ้าแม่ทรงศาสดราชัย
 ค่อยแอะระแนเข้าไป
 สู่รวงคนางนอกใน
 ถ้าต้องที่ร้ายให้ชื่อไฟ
 บอกข้าลักหน้อยตาโหรา
 ถูกที่นางล้ามะนักขา
 พระรามตัดดินสิ้นมือเสีย
 ท้าวโกรธว่าชี้น้ำเขาเมีย
 กรานคอปไว้ที่นอกเมือง
 กรานคอปไว้ที่นอกเมือง
 นางเจ้าที่ทรงโคศา”

รามเกียรติ์ ในศาสนา

รามเกียรติ์ เป็นวรรณกรรมจากอินเดีย ได้แพร่หลายไปทุกภูมิภาคของประเทศไทยและเพื่อนบ้านต่างชาติ รามเกียรติ์ แต่ละภูมิภาคย่อมมีความแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อม เช่น ฉบับภาคเหนือ พระรามชื่อพรหมจักร พระลักษมณ์ชื่อธรมจักร ครองเมืองพาราณสี และทศกัณฐ์ชื่อพระยาวิไลหราช ครองกรุงลงกา ส่วนฉบับอีสานชื่อ พระลักพระลาม ครองเมืองศรีสัตนาคนหุต และทศกัณฐ์ชื่อ

ท้าวสาบมะนาสวณ ครองกรุงลงกา ส่วนฉบับภาคใต้คล้ายกับฉบับภาคกลาง มีแตกต่างกันบ้าง เช่น หนุมาน เป็นหนหนามาน สุครีพ เป็นสงครีพ

จากความแพร่หลายเรื่อง *รามเกียรติ์* เป็นผลให้ชาวบ้านรู้จักมักคุ้นวรรณกรรมเรื่องนี้เป็นอย่างดี หมอศาสตร์ซึ่งเป็นพระภิกษุหรือนักปราชญ์ในท้องถิ่น จึงนำบุคลิกของตัวละครที่ประสบเหตุการณ์หรือพฤติกรรมตอนสำคัญมาวาดเป็นภาพ และบรรยายให้ทราบว่าตัวละครเป็นใคร กำลังทำอะไร และใครแห่งใดจะได้โชคดีหรือโชคร้ายนั้น ย่อมมีผลมาจากเหตุการณ์หรือพฤติกรรม ภาพเรื่อง *รามเกียรติ์* เป็นส่วนหนึ่งของภาพจากวรรณกรรมหลายเรื่องที่ปรากฏในศาสตร์ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๑. ภาพพระรามครองเมืองหลังจากชนะศึกทศกัณฐ์ ผู้แห่งศาสตร์จะโชคดีมีเกียรติยศ

๒. ภาพพรพิษณะทรมาน ได้ครอบครองบริวารของบิดา ผู้แห่งศาสตร์จะโชคดีได้ทรัพย์สมบัติ

๓. ภาพหนุมานถวายนางแก้วนางสีดา ผู้แห่งศาสตร์จะโชคดีและได้ลาภยศ

๔. ภาพพระรามตามกวาง เป็นไปตามแผนของทศกัณฐ์ ผู้แห่งศาสตร์จะโชคร้ายมีการพลัดพรากและถูกหลอกลวง

๕. ภาพหนุมานเผากรุงลงกา ผู้แห่งศาสตร์จะโชคร้าย เพราะเป็นเหตุการณ์เกิดขึ้นจากการทำลาย

๖. ภาพนกสดาญ์ต้องแหวนนางสีดาจนปีกหักตกลงสู่พื้นดิน ผู้แห่งศาสตร์จะโชคร้ายอันเกิดจากการพูดมากเกินไป ดังนกสดาญ์พูดอวดกับทศกัณฐ์ มันไม่กลัวอาวุธใดๆ ยกเว้นแต่แหวนที่นิ้วนางสีดา ทศกัณฐ์เลยจัดการดั่งที่นกบอก

๗. ภาพนางเบญจกายแปลงตนเป็นนางสีดาทำที่เป็นศพ
หลอกลวงพระราม ผู้แทนศาสตร์จะโชคร้ายและมีการพลัดพราก

๘. ภาพสุครีพถูกขับจากเมืองขีดขิน ไปนั่งร้องไห้จนซีด
เป็นจอมปลวก ผู้แทนศาสตร์จะโชคร้ายอันเนื่องจากพี่น้อง แต่
ภายหลังกลับกลายเป็นโชคดี

๙. ภาพกุมภกรรณหลอกสุครีพให้ถอนต้นรัง เป็นผลให้
สุครีพหมดเรี่ยวแรงพ่ายแพ้กุมภกรรณ ผู้แทนจะโชคร้ายเนื่องมา
จากการหลอกลวง

๑๐. ภาพพาลีรบกับสุครีพ ผู้แทนจะโชคร้ายอันเนื่องมาจาก
ความขัดแย้งระหว่างญาติพี่น้อง

ตัวอย่างเรื่อง *รามเกียรติ์* ในศาสตร์ บทที่ ๑ - ๒ เป็น
ศาสตร์ล้านนาร้อยกรองจากจังหวัดนครศรีธรรมราช บทที่ ๓ - ๕
เป็นศาสตร์ล้านนาร้อยแก้วจากจังหวัดพังงา

-๑-

“รูปนี้หนูหมาน	เมื่อทะยานเฝ้าลงกา
ไพร่รายติดตามมา	ได้เวทนาเพียงปางตาย
สี่เดือนพระเคราะห์ทับ	จะได้รับอันตราย
ห้ามว่าอย่าผันผาย	ไปอุดรและทักษิณ
ศัตรูนั้นเป็นชาย	จะทำร้ายให้มลทิน
จะเสียซึ่งทรัพย์สิน	จะทำกินขัดเคืองใจ
พี่น้องจะแตกฉาน	ร้อนรำคาญข้างภายใน
เจ็บไข้ได้ทุกข์ภัย	เจ็บทั่วไปทั้งกายา
ให้เจริญเรื่องพุทโธ	อิติปิโสภควา
มนตร์น้ำรดเกศา	ภัยนั้นหนาจะหายไป”

ศาสตราภินักล่าวถึงหนุ่มนเฒากจุ่ลงกา ผู้เฒางจะไซ่คร้าย
ให้สวตมนต์และรตนน้ำมนต์ ไซ่คร้ายจะหายไป

-๒๑-

เมื่อเปิดผอบ
รูปทรงสงศรี

งามปลอทยอดสร้อย
เป็นบุญหลังๆ
บุญพาวาสนา

จะได้ลูกหญิง
ทายว่าปีนี้
ทำนาทำไร่

ปลูกถั่วปลูกฝ้าย
ได้ราคาแพง
คีนักทำนา

เอาตามปรารธนา
จะคิดสิ่งใด
อายุวรรณัง

“รูปนี้ฤๅมิ
พบกุมาริ
คือตังทองทา
แจลัมแจ่มชัย
นารีลีดา
แกยงตามมา
บุญญามากมี
ปีนียอดมิ่ง
งามยิ่งสตรี
ลาภมีลอยมา
ได้ผลนั้กหนา
ถ้าจะทำไร่
จะได้ราคา
เต้าแดงผักหญ้า
ชะตาคีจิง
เชิญไถ่ชะตา
จะได้ลาภัง
จะได้สมหวัง
สุขขังพลัง”

ศาสตร์านพนี้กล่าวถึงฤๅษีโณนา พบนางสีดาอยู่ในผอบ และกล่าวชมโฉมนางสีดา ต่างไปจากบทเดียวกันในบทละครเรื่องมโนราห์ ครั้งกรุงเก่า ที่นางสีดามีใบหน้าเศร้าหมอง การทำนายในบทศาสตร์านพข้างต้นนี้เป็นไปในทางที่ดี และให้เฝ้าชะตาตามศรัทธา

-๓-

“อันนี้เมื่อพระรามตามนางสีดา ต้องที่นี้ถ้าใช้ร้ายคาบหนึ่งเคราะห์คนอาศัย หากว่ามิได้ ในปลายปีกับต้นปีจะได้ ถ้าเป็นความจะชนะ ถ้าของหายจะนานได้ ศัตรูจะเบียน มีลูกเมื่อภายหลังได้ดีแล้วท่านเอย”

-๔-

“อันนี้เมื่อพาลีสู้รบกันพี่น้อง ต้องที่นี้เคราะห์ร้ายให้สระหัวเสีย จึงพ้นเคราะห์ ถ้าของหายว่ามีหาย หากว่ามิได้ จะได้พึ่งพี่น้อง จะเป็นศัตรูกัน ให้บูชาศาสตราเสีย หายแล้วท่านเอย”

-๕-

“อันนี้เมื่อทศกัณฐ์พานางสีดา พบกับสดาญักษ์กลางไว้ สดาญักษ์ว่าไม่กลัว กลัวแต่แหว่งที่มือนางสีดาขว้างไปถูกสดาญักษ์หักตกลงมา ทศกัณฐ์ก็พานางไป ต้องที่นี้ให้เกรงปาก ถ้าใช้ว่าหาย ถ้าของหายจะนานได้ ถ้าเป็นความจะแพ้แก่ท่าน หากว่าได้จะเสียเล่าแล้ว”

สรุป

การนำตัวละครจากเรื่อง *รามเกียรติ์* และวรรณกรรมเรื่องต่างๆ มาเสนอในศาสตร์ดาราศาสตร์ของชาวใต้ ย่อมชี้ให้เห็นถึงการรู้จักอนุรักษ์วรรณกรรมและความสนใจ รวมทั้งความเข้าใจของชาวบ้านมีต่อวรรณกรรมที่เล่าสืบต่อกันมา จนสามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ต่อชีวิตประจำวัน คือไม่ใช่เพียงให้ความเพลิดเพลินหรือความรู้เท่านั้น แต่นำมาใช้เสี่ยงโชคด้วยภาพวาด และคำทำนายที่เขียนไว้อย่างสำเร็จรูปดังในเชียมซี ผิดกันแต่ว่าใบเชียมซีพิมพ์หรือเขียนลงไว้ในแผ่นกระดาษแต่ละแผ่นตามลำดับหมายเลข แต่ศาสตร์เขียนและวาดเป็นหน้าๆ ในสมุดไทยหรือสมุดจีนข้าง ทั้งศาสตร์และเชียมซีต่างมุ่งสร้างขวัญกำลังใจเมื่อเสี่ยงได้เกณฑ์ดี และบอกให้รู้จักระมัดระวังตนเมื่อเสี่ยงได้เกณฑ์ร้าย พร้อมกับแนะนำวิธีแก้ไข เช่น ทำจิตใจให้สงบ มั่นอยู่ในกุศลธรรม รู้จักทำบุญให้ทาน

ปัจจุบันชาวใต้หมดความนิยมการดูศาสตร์ หอมศาสตร์ ขาดการสืบทอด ตำราศาสตร์าย่อมสูญหายหรือชำรุดทรุดโทรมไปตามกาลเวลา อาจมีหลงเหลืออยู่บ้างเป็นบางเล่ม ไม่นานมานี้ผู้เขียนมีโอกาสไปเยี่ยม The British Library ที่กรุงลอนดอน อาจารย์ Henry Ginsberg นำชมศาสตร์เล่มหนึ่ง ดูสมบูรณ์มาก แสดงว่าเก็บรักษาไว้เป็นอย่างดี

๓.

มวยดีไชยา - เพลงนาชุมพร

สำนวนชาวใต้กล่าวยกย่องชาวไชยาและชาวชุมพร เพื่อให้เห็นความสามารถและความดีเด่นเชิงศิลปะพื้นบ้าน นั่นคือ “มวยดีไชยา - เพลงนาชุมพร”

มวยดีไชยา

ในอดีต ไชยาเคยเป็นเมืองหนึ่งของมณฑลชุมพร จังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อมีการจัดตั้งเป็นจังหวัดสุราษฎร์ธานี เมืองไชยาเปลี่ยนเป็นอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี มาจนทุกวันนี้

เล่ากันว่าผู้บุกเบิกเมืองไชยาเป็นถิ่นนักมวยลือชื่อ คือภิกษุรูปหนึ่ง ชาวบ้านเรียก “ท่านมา” ท่านเป็นชาวกรุงเทพฯ มีปัญหาหลบหนีมาอยู่ที่ไชยาด้วยเรื่องใดไม่ปรากฏ ภายหลังท่านมาเป็นสมภารวัดจับช้าง ปัจจุบันวัดนี้เป็นวัดร้าง ชาวบ้านเคยเล่าว่าภิกษุรูปนี้เป็นครูมวยฝีมือดี สามารถสอนหนุ่มชาวไชยายุคนั้นให้รักศิลปะมวยไทย

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เจ้าเมืองไชยาคือ พระยาวชิรธรราชรักษ์ (ข้า ศรียาภัย) ท่านเป็นผู้สนใจและสนับสนุนมวยไชยา ถึงกับเป็นครูมวยคนหนึ่ง มวยไชยายุคนั้นมีชื่อขจรขยายไปทั่วประเทศคือ ปล่อง จ่านทอง ศิษย์เอกของเจ้าเมืองไชยา ปล่องเป็นชาวบ้านหัววัว ตำบลเลม็ด ได้เดินทางไปชกมวยกับ

นักมวยโคราช ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของพระเหมสมหาร เจ้าเมืองโคราช เรียกกันว่าชกกันหน้าพระที่นั่ง ในงานพระเมรุกรมขุนมรุพงศ์ศิริพัฒน์ ณ ท้องทุ่งพระเมรุ (สนามหลวง) ด้านใกล้ป้อมเผด็จดัสกร ปรากฏว่า ปล่อง จ่านทอง เป็นฝ่ายชนะ ได้รับพระมหากรุณาธิคุณเป็น “หมื่นมวยมีชื่อ” พร้อมกับผู้ชนะอีก ๒ คน คือ “หมื่นมือแมนหมด” ซึ่งไม่ทราบชื่อจริง จากบ้านทะเลชุบศร ลพบุรี และ “หมื่นซัดเชิงชก” ชื่อจริงคือ แดง ไทยประเสริฐ ชาวโคราช มีผู้กล่าวยกย่องนักมวย ทั้งสามว่า “หมดหน้าโคราช ฉลาดลพบุรี ทำดีไชยา” ด้วยความดี ความชอบดังกล่าว นักมวยทั้งสามไม่ต้องเสียส่วยสาอากร แม้มีความผิดก็ให้กรมการเมืองพิจารณาลดหย่อนผ่อนโทษได้ตามสมควร

ยุคสมัยพระยาวชิรธรราช เจ้าเมืองไชยา วงการเมืองไชยา คึกคัก มีการจัดชกกันเสมอ เช่น งานเทศกาลชกพระเดือน ๑๑ ทุกปี มีงานสมโภชพระพุทธรูปหน้าศาลาเก้าห้อง ซึ่งตั้งอยู่ที่ตำบลพุมเรียง เจ้าเมืองไชยาเป็นผู้สร้างศาลาเก้าห้องเพื่อเป็นที่พักคนเดินทาง งานสมโภชดังกล่าวมีการชกมวยให้ชมเสมอ โดยพระยาวชิรธรราช เป็นประธาน มวยชกกันบนลานดิน ใช้เสาหลัก ๔ เสา ซึ่งเชือกป่าน ขนาดใหญ่เป็นเวทีมวย

คู่มวยชกกันสมัยนั้นไม่มีการชั่งน้ำหนัก ดูรูปร่างใกล้เคียงกัน เป็นอันใช้ได้ นักมวยใช้ดาบตีฟันมือแทนนวม ศิระษะคาดด้วย ประเจียดตลอดการชก โดยใช้กติกาสู้กัน ๕ ยก ชกกันแบบ “ยกเวียน” คือ ยกที่ ๑ ให้เวียนกันชกจนครบทุกคู่ จากนั้นขึ้นยกที่ ๒ ถึงยกสุดท้ายก็เป็นเช่นนี้ คู่ไหนชกไม่ครบ ๕ ยก ก็ให้ออกไป

ต่อมาเมื่อย้ายศาลากลางไปอยู่ที่บ้านดอน พระยาวชิรธรราช ก็ย้ายไปเป็นเจ้าเมืองที่นั่น เป็นผลให้การชกมวยที่ศาลาเก้าห้องเป็น

อันเลิกราไป ภายหลังมีการจัดชกมวยขึ้นอีกในงานวัดพระบรมธาตุ เป็นงานประจำปีเดือน ๖ มีการสร้างเวทีแทนชกกันบนลานดิน นักมวยใช้นวม และทุกคู่ชก ๕ ยกต่อกัน เลิกชกแบบยกเวียน จัดอย่างกติกามวยไทยปัจจุบัน ต่อมาการชกมวยและการละเล่นมหรสพในงานวัดดังกล่าว ท่านเจ้าคุณพุทธทาสภิกขุให้ยกเลิก คงไว้แต่พิธีศาลนา

ค่ายมวยไชยามีชื่อเสียงที่สร้างนักมวยมามากต่อมาก เช่น ค่าย ศ. ปักซี่ ของ นิล ปักซี่ ศิษย์เอกผู้หนึ่งของพระยาวชิรธรราชย์ ค่ายชัยภิมรณ ของ นุ้ย อักษรชื่น เป็นศิษย์ของหมื่นมวยมีชื่อ ค่าย วงศ์ไชยา ของ จ้อย เหล็กแท้ ค่ายบำรุงหิรัญ ของ จ้วน หิรัญกาญจน์ ค่ายศรีวิชัย ของ บุญส่ง เทพพิมล ค่าย ศ. สิงห์ชัย ของ นับ ศ. สิงห์ชัย (ทองล่ำลือ)

“เชตร ศรียามัย” ปรมจารย์มวยไชยา
ในท่าอย่างสามชুম
(ที่มา : เฟซบุ๊ก มวยไทย เชื้อไชยา)

นักมวยไชยาในอดีตเป็นที่รู้จักในวงการมวยยุคนั้น เช่น หมิ่นมวยมีชื่อ (ปล่อง จำนงทอง) สอน คักดีเพชร นิล ปักซี่ เต็ม กัณหา พร้อม อินทร์อักษร จ้อย เหล็กแท้ ฯลฯ

พล.ต.ต. ชูณพันธ์รัชราชเดช (บุตร์ พันธรัักษ์) ผู้ซึ่งได้รับสมญานามว่านายพลตำรวจหนังเหนียว หรือจอมขมังเวท ท่านเคยเขียนเรื่อง *มวยไทย* และพูดถึงเมืองไชยาไว้ว่า

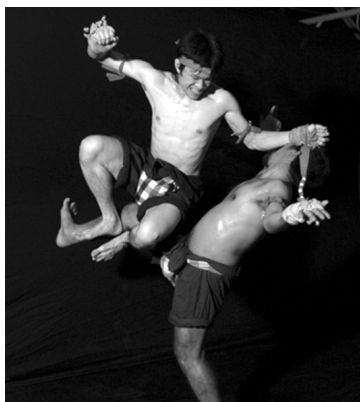
“เมืองไชยาเขาให้ชื่อว่าเป็นเมืองมวย เพราะมีครูมวยเก่งๆ มาก และเป็นมวยหักศอก เขา เรียกว่า มวยวงใน มีฝีมือจนรจ้ที่น่านับถือ ผู้เขียนรู้จักแต่รุ่นสนามเสือป่าและสนามสวนกุหลาบ มี เต็ม กัณหา คล่อง กัณหา และนายเข้ม”

“ครูทองหล่อ ยาและ” หรือ “ทอง เชื้อไชยา” ครูมวยไชยา

มวยไทย “ท่าปักลูกทอย”

มวยไทย “ท่ามวนโตะนั่งดัก”

เพลงนาชุมพร

การเล่นเพลงนา เป็นมรดกวัฒนธรรมของชาวชุมพร ท่วงทำนองเพลงน่าฟังเนิบนาบ ไม่มีดนตรีประกอบ ร้องกันสดๆ โดยอาศัยปฏิภาณ เพลงนานิยมร้องเล่นในเขตอำเภอเมือง เช่น ตำบลหาดพันไกร ตำบลวังไผ่ ตำบลนาชะอัง ตำบลบางลึก ตำบลนาทุ่ง รวมทั้งเขตอำเภอประทิว และอำเภอสวี

เดิมทีชาวบ้านร้องเล่นกันในทุ่งนาในฤดูเก็บเกี่ยว ดังเพลงเกี่ยวข้าวของชาวนาภาคกลาง เนื้อหาเพลงมักเกี่ยวกับการเกี่ยวพาราสี หรือร้องเสียดสีกันด้วยการมคมคาย ภายหลังจัดเล่นกันในงานเทศกาล เช่น วันสงกรานต์

การเล่นเพลงนาใช้ผู้เล่น ๑ คู่ หรือนิยมเล่นไม่เกิน ๒ คู่ แต่ละคู่จะมีผู้หนึ่งร้องนำ เรียกว่า “ต้นไฟ” หรือเรียกแม่คู่ หรือแม่เพลง อีกผู้หนึ่งเป็นผู้รับ หรือ “ทอย” เรียกว่า “ท้ายไฟ” ถ้าผู้เล่นมีคู่เดียว บทร้องมักเป็นบทชมหรือบทเกี้ยว แต่ถ้าเล่น ๒ คู่ มักร้องโต้ตอบกัน ส่วนมากจะล้อเลียนเสียดสีกันอย่างเจ็บแสบ เรียกว่า “กลอนรบ” หรือบท “จะฟัน”

การร้องเพลงนา จะร้องกันสดๆ อาศัยปฏิภาณ ขอเสนอตอนให้ครูเป็นตัวอย่าง ๓ บท ดังนี้

“ก่อนจะร้องเพลงนา	หัตถ์ซ้ายขวากราบไหว้
มนัมน้อมพร้อมกาย	บริสุทธิตตไส
ทุกอย่างพร้อมน้อมมนัส	คุณพระรัตนตรัย
สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย	ขอกราบไหว้ทั่วจบ
ในสากลพิภพ	ไม่เจาะจงองค์ไหน
สยามเทวาริราช	อยู่คู่ชาติตลอดไป
อีกองค์พระราชา	และพระราชินีนาถ
โอรสาริราช	พระชนนียิ่งใหญ่
พระชายาเจ้าหลาน	ทรงตำราญพระทัย”

ฯลฯ

จากมวยไชยาถึงเพลงนาชุมพร เป็นเอกลักษณ์และความภูมิใจของผู้คนทั้ง ๒ ถิ่น ผู้เขียนนำมาเสนอเพียงบอกเล่าพอสังเขป

